

Socialminister Lena Hallengren
Socialdepartementet

Hemställan om avgifter för tillstånd enligt SoL och LSS

Vårdföretagarna, som är en arbetsgivar- och branschorganisation för privata vård- och omsorgsgivare, hemställer att regeringen:

- 1) Avskaffar avgifterna för ändring i tillstånd för verksamheter enligt socialtjänstlagen (SoL) och lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS)
- 2) Ger Inspektionen för vård och omsorg (IVO) ett uppdrag att göra en översyn av tillståndsprövningen i syfte att förenkla den och säkerställa att avgifterna står i proportion till kostnaden för handläggningen.
- 3) Inför ett system med fasta tidsgränser för IVO inom vilken myndigheten har att fatta beslut om tillstånd och där ansökan godkänns automatiskt om tidsgränsen överskrids.

Motivering

Genom proposition 2017/18:158 *Ökade tillståndskrav och särskilda regler för upphandling inom välfärden* infördes en möjlighet för regeringen att föreskriva om avgifter då IVO prövar en ansökan om tillstånd att bedriva verksamhet enligt SoL och LSS. Syftet med avgifterna var att privata aktörer skulle få bekosta de ansökningar som de själva gör. Regeringen har i förordning bestämt avgifterna. Enligt de nya regler som gäller kostar varje ny ansökan 30 000 kronor. En ansökan om ändring av ett befintligt tillstånd kostar 21 000 kronor.

Vårdföretagarna välkomnar att aktörer som är verksamma inom vård och omsorg granskas, men är kritiska till att avgifter införts för att handlägga ansökan om tillstånd. Detta försvårar för mindre företag som exempelvis startas av medarbetare inom vård och omsorg att bedriva en verksamhet. Vid införandet varnade Vårdföretagarna för att det skulle bli betydande belopp för de privata aktörerna, även om avgifterna kunde synas vara måttliga i enskilda fall. När avgifterna nu funnits i närmare ett år kan vi konstatera att så blivit fallet. Ofta framstår också avgifterna som oproportionerliga i förhållande till den arbetsinsats som rimligen kan behövas. Avgiften framstår också som hög i förhållande till den service som ges med långa handläggningstider och otillräckligt stöd till sökande om vad som krävs för att ett tillstånd ska erhållas.

Vårdföretagarna vill särskilt lyfta avgiften för ändringar i tillstånd som problematisk då den rör mindre och återkommande förändringar i verksamheten som sammanlagt kan medföra betydande kostnader. Det finns också en risk med en avgift för en ändringsansökan, i synnerhet om den upplevs oproportionerlig, att vissa aktörer underlåter att skicka in ansökan. Det får till följd att IVO inte får samma insyn i de aktuella verksamheterna. IVO har också konstaterat att antalet ändringsansökningar har minskat. Det är dock ännu för tidigt att uttala sig om det beror på de införda avgifterna.

De höga avgifterna går stick i stäv med de intentioner som regeringen, Centerpartiet och Liberalerna har uttalat i januariavtalets punkt 61 om att *konkurrensneutralitet ska råda mellan offentliga och fristående vårdgivare, såväl vad gäller ekonomiska villkor, en fungerande tillståndsgivning, som kvalitetskrav.* Detta då offentliga utförare inte behöver tillstånd. Utöver att de inte behöver bära de kostnader för administration eller hinder i verksamhet som tillståndsprövningen innebär, så slipper de även avgifterna som följer av prövningen.

Från årsskiftet, då avgiften infördes, till och med den 19 november har de totala avgifterna som tagits ut av IVO under året uppgått till 44 miljoner kronor. Detta är medel som tas från den ersättning som de privata aktörerna får från kommunerna för att bedriva en god vård och omsorg. Det finns ingen höjd för denna extra kostnad i avtalen med kommunerna. Pengar, som skulle kunna gå till att höja kvaliteten för brukarna eller till satsningar på personalen, måste nu istället gå till administration och handläggningsavgifter. Detta i verksamheter som i många fall redan har en ansträngd ekonomisk situation.

Exempel på ändringsavgifternas konsekvenser

En överslagsräkning på hur mycket tid en handläggare med en lön på 40 000 kronor i månaden skulle behöva lägga på ett ärende för att motsvara avgiftens storlek ger vid handen att det skulle krävas närmare två veckors heltid för ett nytt tillstånd och drygt en vecka för ett ändringstillstånd.¹ Följande exempel kan illustrera hur avgifterna i olika fall inte står i proportion till ärendets komplexitet:

Ett vård- och omsorgsboende behöver en vikarie för en föreståndare, till exempel på grund av föräldraledighet, sjukdom eller studier. Om vikarien träder in under längre tid än sex månader måste en ansökan om ändring av tillstånd skickas in. IVO prövar då om en den formella utbildningen och erfarenheten kan ge den samlade kompetens som krävs för att förestå ett äldreboende. Det framstår som en förhållandevis enkel prövning som sammantaget inte kan motivera en veckas arbetstid. Även inom vård och omsorg måste chefer tillåtas vara föräldralediga eller sjuka utan att det ska behöva innebära en stor kostnad

---

¹ För att få fram lönekostnad multipliceras lön med en faktor på 1,67 för arbetsgivaravgifter, försäkringar, semesterersättning och en overheadschablon på 20 procent.

för arbetsgivaren. Avgiften utgör också ett hinder när ett företag till exempel behöver byta chefer mellan olika verksamheter.

I de fall en föreståndare ansvarar för flera boenden, tar IVO ut en ändringavgift per boende, också i de fall det handlar om samma typ av verksamhet. Det är särskilt vanligt att en föreståndare ansvarar för flera boenden inom LSS, då en enhet inte får omfatta fler än sex lägenheter. Då är det inte ovanligt att en chef har ansvar för två till fyra boenden. När verksamhetschefen behöver ersättas med en vikarie kan ändringsavgiften följaktligen uppgå till 84 000 kronor, trots att det alltså handlar om *en* föreståndare. För att motsvara kostnaden skulle det innebära en arbetstid på fem veckors heltid hos IVO. Bedömningen av en enskild chef borde ta lika lång tid oavsett om den har en eller fyra verksamheter.

Ett ändringstillstånd krävs också för att ändra hur vårdplatser används. Till exempel för att använda platser till korttidsboende för äldre, om det i tillståndet avser permanent boende. Detta trots att det i princip är samma krav som ställs på vård och omsorg inom permanent boende som på ett korttidsboende.

Ett ändringstillstånd behövs också för utförare som viktat om antalet platser mellan olika målgrupper på ett boende, tex mellan somatisk vård och demensvård på ett äldreboende. Detta trots att aktören redan godkänts både för båda formerna. Det innebär problem när behovet i en kommun förändras. Utöver den extra kostnad det innebär för privata aktörer i form av avgifter och administration, samt uteblivna intäkter när platser står tomma, så försvårar det också för kommuner att få tillgång till rätt vårdplatser. Mot bakgrund av att samma prövning inte görs för kommunala verksamheter framstår det som särskilt anmärkningsvärt att privata aktörer ska behöva betala för detta.

Vidare krävs också ändringstillstånd för att utöka antalet platser i en verksamhet. Det gäller även om verksamheten inte ändras i övrigt och bedrivs i samma lokaler, exempelvis inom daglig verksamhet.

Förenkling av prövningen i vissa fall

Det finns också skäl att förenkla prövningen i flera fall. IVO har till exempel tolkat de förordningar som reglerar avgifterna så att det behövs ett tillstånd, och därmed en avgift, för varje typ av verksamhet – även om dessa är liknande till sin karaktär. Det får till exempel till följd att det behövs olika tillstånd för permanenta platser, korttidsplatser och dagverksamhet på ett äldreboende. Detta trots att verksamheterna finns i samma byggnad, utförs av samma anställda och regleras av samma avtal med kommunen. Det vore rimligt att dessa prövas i ett sammanhang. Uppdelningen får också till följd att, som i exemplet ovan, tre ändringsavgifter behöver betalas om det behövs en vikarierande verksamhetschef.

I 9 § LSS räknas en rad olika insatser upp, där var och en anses vara en verksamhet som tillstånd krävs för enligt IVO:s tolkning. Det innebär till exempel att ledsagarservice och avlösarservice medför en avgift vardera. Det kan jämföras

med socialtjänstlagen där ledsagarservice och avlösarservice istället räknas in som en del i hemtjänsten eftersom hemtjänsten definieras utifrån sitt ändamål, och inte utifrån vilka insatser som ingår. Det kan ifrågasättas om denna skillnad mellan SoL och LSS är motiverad.

En förenkling bör också genomföras när en prövning gjorts i närtid av vissa förhållanden. Om till exempel en privat aktör med äldreboenden nyligen fått tillstånd och förvärvar en annan verksamhet med äldreboenden görs en förnyad ägar- och ledningsprövning. Det innebär att 30 000 kronor behöver betalas för varje nytt boende som tas över. Det bör finnas en tid under vilken tidigare prövning fortfarande gäller.

Långa handläggningstider och lite vägledning trots hög avgift

Avgiftens storlek står inte heller i proportion till den service som ges till de privata utförarna. Många aktörer upplever att det saknas vägledning i vad som krävs för att få ett tillstånd. Man tvingas då ta en risk, till exempel för att hyra en lokal, utan att veta om den aktuella lokalen godkänns.

Dessutom är handläggningstiden lång, vilket innebär hinder i verksamheten. Den genomsnittliga handläggningstiden för nyansökningar bedöms av IVO att ligga på cirka åtta månader idag.² De långa väntetiderna hos IVO kan innebära att privata aktörer tvingas skjuta på uppstart av ett boende enbart för att de inte fått tillstånd, med förlorade intäkter som följd. Detta innebär också en osäkerhet för kommunen som kan tvingas träda in och driva boendet i avvaktan på beslut. Det medför också extra kostnader eftersom ett ändringstillstånd behövs när rekrytering av verksamhetschefer till ett boende görs, eftersom rekrytering av naturliga skäl inte kan göras så långt före verksamhetens start. Därtill kan det ifrågasättas om det är rimligt att betala för en tjänst så långt som åtta månader innan den utförs.

Vårdföretagarna har tidigare föreslagit att fasta tidsgränser ska införas vid IVO:s tillståndsprövning i likhet med vad som gäller tillstånd på finansmarknaden. Om IVO inte fattat beslut inom tidsgränsen ska ansökan godkännas. Liksom på finansområdet bör undantagsfall kunna förekomma, men även förlängd handläggningstid bör regleras i förhand.

Vårdföretagarnas uppmaning till regeringen

Vårdföretagarna uppmanar regeringen att skyndsamt avskaffa avgifterna för ändringar i redan beviljade tillstånd inom SoL och LSS. Vidare bör regeringen skyndsamt ta initiativ till en översyn av tillståndsprövningen i syfte att förenkla den och säkerställa att avgifterna står i proportion till kostnaden för handläggningen. Detta för att säkerställa att vården och omsorgens resurser används på bästa sätt. Slutligen bör fasta tidsgränser införas för IVO:s

² <https://www.ivo.se/tillstand/handlaggningstider-tillstand/>

tillståndsprovning för att säkerställa att verksamheter inom vård och omsorg kan börja bedrivas så snart som möjligt när behov finns.

Vårdföretagarna ser fram emot ett svar och bistår gärna vid eventuella frågor.

Föreliggande hemställans skickas också till Inspektionen för vård och omsorg för kännedom.

Med vänlig hälsning,

Inga-Kari Fryklund
Förbundsdirektör
Vårdföretagarna

Anna Bergendal
Näringspolitisk expert
Vårdföretagarna

Kontakt: Anna Bergendal
anna.bergendal@vardforetagarna.se
Telefon: 072 550 42 80

